

Reframing Europe's Borderscape: Participatory Filmmaking as Placemaking

Irene Gutiérrez Torres

Supervisors:

Prof. Kevin Smets, PhD (VUB) and prof. Miguel Fernández-Rodríguez Labayen, PhD (UC3M)

ABSTRACT (English)

This dissertation examines participatory filmmaking (PF) in border zones as an epistemological, methodological, and placemaking intervention. Defined as a set of methods that involve a group of people in the co-creation of films, PF is understood as a creative, sociospatial practice whose processual (workshops) and productive (films) dimensions enable borderlanders and forced migrants to co-produce knowledge on and from border zones.

Through a borderscape lens, the study bridges practices and representations to rethink how spatial imaginaries, social relations, and embodied routines shape borders. Methodologically, it assesses the technological and representational affordances of PF alongside its ethicalpolitical commitments to identify PF's applications, potentials, and constraints in border and migration studies. Conceptually, PF is framed as a multi-tactic placemaking practice in border zones that includes creative, digital, civic, and cooperative placemaking intervening across material (on-site) and symbolic (on-screen) borders. Empirically, the project draws on six PF workshops co-designed with 89 co-researchers (aged 14–69; 48 females, 41 males) across the Irish border, Moroccan–Spanish border, Syrian–Turkish border, and urban micro-borders in Ceuta, Madrid, Vitoria-Gasteiz, Derry, Pettigo, and Adana, which yielded 37 co-created short films.

The central argument is that, when mobilised by borderlanders and forced migrants, PF has the potential to challenge border epistemologies from below by enabling the co-creation of counternarratives, counter-visualities, and counter-geographies that open up spaces of belonging and becoming. When operationalised as a multi-tactic placemaking tool, PF also has the potential to intervene in the interlinked territorial and symbolic dimensions of borders, reshaping both the infrastructural and administrative apparatus as well as the narratives and imaginaries deployed by nation-states and supra-national bodies as bordering tools. In this context, PF reimagines and redefines Europe's margins not as peripheral, fixed lines of exclusion but as central, lived places of cultural encounters grounded in connectivity, hybridity, multiplicity, and openness, thereby contesting the foundations of the EU border regime.

The dissertation bridges disciplinary silos to advance three key contributions. First, it pushes border studies towards a more visual, participatory, and performative paradigm that embeds sight (and the wider sensorium) into the critical examination of everyday border struggles across material and symbolic realms. Second, it develops cultural and digital placemaking scholarship in border zones and unpacks four distinct yet interconnected placemaking tactics.

Third, it links border and film studies by incorporating analytical and conceptual tools that situate participatory, non-professional films within debates on a critical border cinema capable of unsettling dominant visual and epistemic border regimes.

Keywords: participatory filmmaking, critical border studies, borderscape, multi-tactic placemaking, visual methods, forced migration

ABSTRACT (Dutch)

Dit proefschrift onderzoekt participatief filmmaken (PF) in grensgebieden als een epistemologische, methodologische en placemaking-interventie. PF wordt gedefinieerd als een reeks methoden waarbij een groep betrokken wordt bij het gezamenlijk maken van films. Het wordt gezien als een creatieve, sociaal-ruimtelijke praktijk waarvan de procesmatige (workshops) en productieve (films) dimensies grensbewoners en gedwongen migranten in staat stellen om gezamenlijk kennis over en vanuit grensgebieden te produceren. Door de lens van grenslandschappen te gebruiken, slaat het onderzoek een brug tussen praktijken en representaties om te verkennen hoe ruimtelijke verbeeldingen, sociale relaties en belichaamde routines grenzen vormgeven. Methodologisch evalueert het de technologische en representatieve mogelijkheden van PF alsook de ethisch-politieke dimensies ervan om de toepassingen, mogelijkheden en beperkingen van PF in grens- en migratiestudies te identificeren. Conceptueel wordt PF gekaderd als een multitactische praktijk van 'placemaking' in grensgebieden, die creatieve, digitale, civiele en coöperatieve placemaking omvat en die ingrijpt in zowel materiële (ter plaatse) als symbolische (op het scherm) grenzen. Empirisch baseert het project zich op zes PF-workshops die samen met 89 medeonderzoekers (leeftijd van 14-69 jaar; 48 vrouwen, 41 mannen) aan de Ierse grens, de Marokkaans-Spaanse grens, de Syrisch-Turkse grens en stedelijke microgrenzen in Ceuta, Madrid, Vitoria-Gasteiz, Derry, Pettigo en Adana, wat 37 gezamenlijk gecreëerde korte films opleverde.

Het centrale argument is dat PF, wanneer het wordt ingezet door grensbewoners en gedwongen migranten, het potentieel heeft om grens-epistemologieën van onderaf uit te dagen. Het maakt het mogelijk om counter-verhalen en -beelden te creëren die ruimtes van verbondenheid openen.

Wanneer PF wordt ingezet als een multi-tactisch instrument voor 'placemaking', heeft het ook het potentieel om in te grijpen in de onderling verbonden territoriale en symbolische dimensies van grenzen, waardoor zowel het infrastructurele en administratieve apparaat als de verhalen en verbeeldingen die door natiestaten en supranationale organen als grensinstrumenten worden ingezet, worden hervormd. In deze context herdefinieert PF de marges van Europa niet als perifere, vastliggende lijnen van uitsluiting, maar als centrale, geleefde plaatsen van culturele ontmoetingen die gebaseerd zijn op connectiviteit, hybriditeit, veelzijdigheid en openheid, en daarmee de fundamenteën van het grensregime van de EU betwist.

Het proefschrift overbrugt disciplinaire silo's en levert drie belangrijke bijdragen. Ten eerste stimuleert het grensstudies in de richting van een meer visueel, participatief en performatief

paradigma dat het zicht (en het zintuiglijke) integreert in het kritische onderzoek van alledaagse grensconflicten op materieel en symbolisch gebied. Ten tweede ontwikkelt het cultureel en digital 'placemaking'-onderzoek in grensgebieden en ontrafelt het vier verschillende maar onderling verbonden tactieken. Ten derde verbindt het grens- en filmstudies door analytische en conceptuele instrumenten te integreren die participatieve, niet-professionele films situeren binnen debatten over een kritische grenscinema die in staat is om dominante visuele en epistemische grensregimes te verstoren.

Sleutelwoorden: participatieve filmproductie, kritische grensstudies, multi-tactische 'placemaking', visuele methoden, gedwongen migratie